

Інфраструктура як чинник розвитку та конкурентоспроможності країн в умовах глобалізації

Бочарова Ю.Г.

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри міжнародної економіки та туризму
Донецького національного університету економіки і торгівлі
імені Михайла Туган-Барановського

У статті проведено аналіз, визначено стан та особливості сучасного етапу розвитку глобальної інфраструктури. Запропоновано авторський підхід до розуміння сутності інфраструктури та інфраструктурної системи, визначено специфічні особливості останньої. Визначено основні напрями та механізми впливу інфраструктури на параметри та особливості соціально-економічного розвитку країн, забезпечення їх конкурентоспроможності. Визначено роль та значення інфраструктури для забезпечення економічного розвитку та зростання, спроможності ефективно конкурувати на геоекономічній та геополітичній арені залежно від актуального рівня розвитку країни.

Ключові слова: інфраструктура, фактор, розвиток, конкурентоспроможність, глобалізація.

Бочарова Ю.Г. ИНФРАСТРУКТУРА КАК ФАКТОР РАЗВИТИЯ И КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ СТРАН В УСЛОВИЯХ ГЛОБАЛИЗАЦИИ

В статье проведен анализ, определены состояние и особенности современного этапа развития глобальной инфраструктуры. Предложен авторский подход к пониманию сущности инфраструктуры и инфраструктурной системы, определены специфические особенности последней. Раскрыты основные направления и механизмы влияния инфраструктуры на параметры и особенности социально-экономического развития стран, обеспечение их конкурентоспособности. Определены роль и значение инфраструктуры для обеспечения экономического развития и роста, способности эффективно конкурировать на геоекономической и геополитической арене в зависимости от актуального уровня развития страны.

Ключевые слова: инфраструктура, фактор, развитие, конкурентоспособность, глобаллизация.

Bocharova Yu.H. INFRASTRUCTURE AS THE FACTOR OF DEVELOPMENT AND COMPETITIVENESS UNDER GLOBALIZATION CONDITIONS

Conditions and features of the present stage of the global infrastructure development were analysed and determined in the article. The author's approach to the understanding of the infrastructure's nature and infrastructure system's one were proposed, the specific features of the infrastructure system were defined. Basic directions and mechanisms of the infrastructure's influence on the socio-economic development, competitiveness of countries were defined. The degree and significance of infrastructure for economic development and growth, ability to compete effectively in the geo-economic and geopolitical arena depending on the current level of development of the country were defined.

Keywords: infrastructure, factor, development, competitiveness, globalization.

Постановка проблеми у загальному вигляді. На сучасному етапі розвитку світового господарства та міжнародних економічних відносин, який характеризується ескалацією конкуренції, збільшенням чисельності населення у світі, загостренням низки глобальних проблем, асиметричністю та диспропорційністю розвитку, значно актуалізується питання пошуку нових, а також переосмислення старих джерел та факторів забезпечення соціально-економічного зростання, конкурентоспроможності країн. Одним із

таких факторів, який сьогодні знову привертає увагу вчених та практиків, потребує переосмислення, подальшого дослідження та розвитку, є інфраструктура.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Незважаючи на значний інтерес як із боку представників наукової спільноти, так і з боку бізнесу до інфраструктури, сьогодні дослідження, присвячені аналізу її стану, особливостей розвитку, видів, впливу на економіку, суспільство та конкурентоспроможність [1–12] є фрагментарними, не дають змоги

¹ Публікація містить результати досліджень, проведених за грантової підтримки Державного фонду фундаментальних досліджень за конкурсним проектом 20538.

зрозуміти всю багатогранність та складність даного феномену.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Мета статті полягає у визначенні сутності та значення інфраструктури для забезпечення соціально-економічного зростання та розвитку, конкурентоспроможності країн світу в умовах глобалізації.

Виклад основного матеріалу дослідження. Як свідчить проведений аналіз [1–12]:

1) сьогодні вартість наявної глобальної інфраструктури оцінюється, за різними підходами, у 20–50 трлн. дол. [1];

2) 75% інфраструктури, що буде мати місце у 2050 р., сьогодні не існує [1];

3) у найближчі 15 років для забезпечення зростаючих потреб населення світу в інфраструктурі необхідно інвестувати в її розвиток 89–93 трлн. дол. [1];

4) основними факторами зростання потреб в інфраструктурі є зростання урбанізації, зростання населення й економічне зростання [2];

5) під інфраструктурою доцільно розуміти сукупність інституцій (підприємств, установ, організацій та ін.), які забезпечують загальні умови і нормальне функціонування економічної, соціальної, екологічної та інших галузей життєдіяльності суспільства, його відтворення і розвиток;

6) інфраструктурна система – множина взаємодіючих інституцій (підприємств, установ, організацій та ін.), які створюють цілісне утворення, забезпечують загальні умови і нормальне функціонування економічної, соціальної, екологічної та інших галузей життєдіяльності суспільства, його відтворення і розвиток;

7) інфраструктурна система, як і будь-яка інша система, характеризується емергентністю, інгерентністю, адаптивністю, еквіфінальністю, цілеспрямованістю, організованістю, цілісністю, функціональністю, структурністю, стійкістю, узгодженістю складових елементів та ін.;

8) розвиток інфраструктури сприяє: економічному розвитку та зростанню; підвищенню конкурентоспроможності, продуктивності, максимізації конкурентних переваг; підвищенню рівня соціальної та територіальної згуртованості, інтеграції та інклюзивності; зменшенню рівня соціальної напруженості; підвищенню рівня та якості життя; розвитку інтернаціоналізації (через нарощення зовнішньоторговельних потоків, зменшення транспортних та інших трансакційних витрат)

та поглибленню МРП; нарощенню обсягів інвестиційних ресурсів; розвитку людського капіталу; розвитку наукового, інноваційного капіталу; підвищенню економічної та підприємницької активності населення (розвитку підприємництва); розвитку духовно-морального потенціалу суспільства (за рахунок розвитку соціально-культурної інфраструктури, яка поділяється на освітньо-економічну (освіта, культура та мистецтво) й оздоровчо-економічну (охорона здоров'я, фізична культура і спорт, рекреаційне господарство)); формуванню прогресивних тенденцій у демографічних процесах; відтворенню робочої сили, яка буде відповідати якісним потребам і рівню; розвитку виробництва; ефективному використанню трудових ресурсів; забезпеченню оптимальних житлово-комунальних і побутових умов життя населення; поліпшенню і збереженню фізичного здоров'я населення; раціональному використанню людиною вільного часу та ін.

Як стверджують М. Фей, М. Томан, Д. Бенітеса і С. Ксордас, сучасна економіка не може функціонувати без інфраструктури, яка забезпечує цілу низку важливих послуг під час визначення виробничої економіки та можливостей споживання [3]. До аналогічних висновків приходять експерти ООН [2], стверджуючи, що існує пряма залежність між якістю інфраструктури і досягненням соціальних, економічних і політичних цілей. Так, неналежна інфраструктура веде до відсутності доступу до ринків, робочих місць, інформації і професійної підготовки та стає головною перешкодою для ведення бізнесу. Нерозвинена інфраструктура обмежує доступ до охорони здоров'я і освіти. При цьому високорозвинена інфраструктура має особливе значення для ефективного функціонування економіки, оскільки є важливим фактором під час визначення місця ведення економічної діяльності, її видів або секторів, які можуть розвиватися в кожному окремому випадку [4]. Високорозвинена інфраструктура зменшує вплив відстані між регіонами, забезпечує інтеграцію національного ринку та низьковитратний зв'язок із ринками інших країн та регіонів. Якість і розвиток інфраструктури впливають на економічне зростання, у різний спосіб скорочують розбіжність між рівнями доходів населення, сприяють боротьбі з бідністю [4]. Крім того, як стверджує П. Мехта, інфраструктура – основна умова економічного розвитку. Вона безпосередньо не виробляє товари та послуги, але суттєво полегшує виробництво

в первинному, вторинному та третинному секторах економіки шляхом забезпечення зовнішньої економії (вигоди). Загальновиразним є факт, що рівень економічного розвитку будь-якої країни безпосередньо залежить від розвитку інфраструктури. Розвинені країни досягли значного прогресу у зв'язку із розвитком соціально-економічної інфраструктури [5]. Позиції зазначених вище вчених щодо значення інфраструктури для забезпечення соціально-економічного зростання та розвитку, конкурентоспроможності розділяють фахівці Світового банку, зазначаючи, що інфраструктура відіграє вирішальну роль у зростанні, конкурентоспроможності, створенні робочих місць і боротьбі з бідністю [6]. Водночас інфраструктура відіграє важливу роль у суспільстві, поліпшенні якості життя і підвищенні продуктивності праці [1]. До аналогічних висновків приходять Т. Палей, стверджуючи, що інфраструктура є одним з інструментів для розвитку регіону [7]. Цю позицію поділяють інші автори. Так, інфраструктура є одним із найважливіших елементів сучасного суспільства. Забезпечення розвитку та адміністрування інфраструктури роблять можливим економічне зростання та підвищення конкурентоспроможності та продуктивності і, таким чином, більш активну участь у глобальній економіці. Це також покращує територіальну згуртованість, виступає основою підвищення якості життя і соціальної інтеграції. Інвестиції в інфраструктуру сприяють економічному зростанню. Розвиток інфраструктури також забезпечує підвищення продуктивності праці, зниження собівартості продукції, що сприяє диверсифікації виробничої структури і створенню нових робочих місць за рахунок попиту на товари і послуги. Інфраструктура є синонімом конкурентоспроможності, розвитку, економічного підйому й інтеграції. Крім того, інфраструктура є синонімом якості життя, демократії, справедливості та соціальної інтеграції [8]. Крім того, доступність за конкурентними цінами інфраструктури світового класу і супутні послуги мають вирішальне значення для підтримки конкурентоспроможності, яка, своєю чергою, визначає сталість рівня життя, зайнятості, рівень заробітної плати та фінансування державних послуг [9].

До аналогічних висновків приходять і автори роботи [3], стверджуючи, що дефіцит інфраструктури також впливає на продуктивність і здатність фірм конкурувати.

Значення та роль інфраструктури у забезпеченні соціально-економічного розвитку та

зростання, конкурентоспроможності країн суттєво варіює від країни до країни і залежить від стадії її розвитку.

Як свідчать результати досліджень, наявність інфраструктури сприяє економічному зростанню, впливаючи на граничну продуктивність приватного капіталу та державних інвестицій [1]. Як підкреслюється в заяві Standard & Poor's (2015 р.), збільшення витрат на розвиток інфраструктури в розмірі 1% від реального валового внутрішнього продукту (ВВП) може мати мультиплікативний ефект між 1% і 2,5% по країнах G20 протягом трирічного періоду; економічний ефект ще вище в країнах, що розвиваються, таких як Китай, Індія і Бразилія [1]. Як свідчить методика оцінки конкурентоспроможності Всесвітнього економічного форуму (ВЕФ), найбільше значення для забезпечення конкурентоспроможності, соціально-економічного зростання параметр «Інфраструктура» має для країн, які знаходяться на стадії розвитку на основі факторів, значення інфраструктури як фактора розвитку та забезпечення конкурентоспроможності поступово зменшується під час переходу від стадії розвитку на основі факторів до стадії розвитку на основі інновацій (рис. 1).

Таким чином, відповідно до результатів дослідження ВЕФ, сьогодні:

– найбільше значення для забезпечення соціально-економічного розвитку та зростання, конкурентоспроможності інфраструктура має для такої групи країн: Бангладеш, Бенін, Бурунді, Камбоджа, Камерун, Чад, Кот-Д'Івуар, Ефіопія, Гамбія, Гана, Гвінея, Гаїті, Індія, Кенія, Киргизія, Лаос, Лесото, Ліберія, Мадагаскар, Малаві, Малі, Мавританія, Мозамбик, М'янма, Непал, Нікарагуа, Пакистан, Руанда, Сенегал, Сьєрра-Леоне, Таджикистан, Танзанія, Уганда, Замбія, Зімбабве;

– найменше – Австралія, Австрія, Бахрейн, Бельгія, Канада, Кіпр, Чехія, Данія, Естонія, Фінляндія, Франція, Німеччина, Греція, Гонконг, Ісландія, Ірландія, Ізраїль, Італія, Японія, Республіка Корея, Люксембург, Мальта, Нідерланди, Нова Зеландія, Норвегія, Португалія, Катар, Сінгапур, Словацька Республіка, Словенія, Іспанія, Швеція, Швейцарія, Тайвань, Китай, Тринідад і Тобаго, Об'єднані Арабські Емірати, Сполучене Королівство, Сполучені Штати Америки.

До схожих висновків приходять і експерти KPMG [12], акцентуючи увагу на тому, що: 1) кожна країна має свій власний підхід до розробки і фінансування інфраструктури; 2) Бразилія, Росія, Індія, Китай і США, на які

в даний час припадає 40% світового ВВП, потребують розвитку інфраструктури; 3) створення надійного національного плану розвитку інфраструктури дало б змогу забезпечити економічне зростання та розвиток, реалізувати свій потенціал таким країнам, як: Афганістан, Алжир, Ангола, Аргентина, Вірменія, Бангладеш, Білорусь, Азербайджан, Беліз, Бутан, Болівія, Ботсвана, Бруней-Даруссалам, Домініканська Республіка, Камбоджа, Конго, Коста-Ріка, Тимора-Лешті, Еквадор, Єгипет, Сальвадор, Ефіопія, Грузія, Гана, Гватемала, Гаїті Гайана, Ірак, Іран, Казахстан, Кенія, Киргизстан, Лаос, Ліван, Мальдіви, Монголія, М'янма, Намібія, Непал, Нікарагуа, Нігерія, Папуа Нова Гвінея, Парагвай, Руанда, Шрі-Ланка, Суринам, Сирія, Таджикистан, Туркменістан, Уганда, Угорщина, Узбекистан, Україна, Уругвай, Венесуела, В'єтнам, Ємен.

Висновки з цього дослідження. Таким чином, на сучасному етапі розвитку світового господарства та міжнародних економічних

відносин інфраструктура виступає важливим фактором забезпечення соціально-економічного зростання та розвитку, конкурентоспроможності країн, значення якого, однак, суттєво варіює залежно від рівня розвитку країни (найбільше значення інфраструктура як фактор соціально-економічного зростання та розвитку, забезпечення конкурентоспроможності має для країн, що розвиваються, із перехідною економікою, найбідніших країн із високим рівнем заборгованості). Результати дослідження будуть використані у подальших роботах автора, присвячених вивченню феномену сталої конкурентоспроможності інфраструктурних систем, їх ефективному функціонуванню та розвитку. Одержані результати дослідження можуть бути використані під час розробки стратегії забезпечення конкурентоспроможності, соціально-економічного зростання та розвитку України, що дасть змогу підвищити ефективність державних зусиль у зазначених вище напрямках, забезпечити їх інклюзивність та узгодженість.

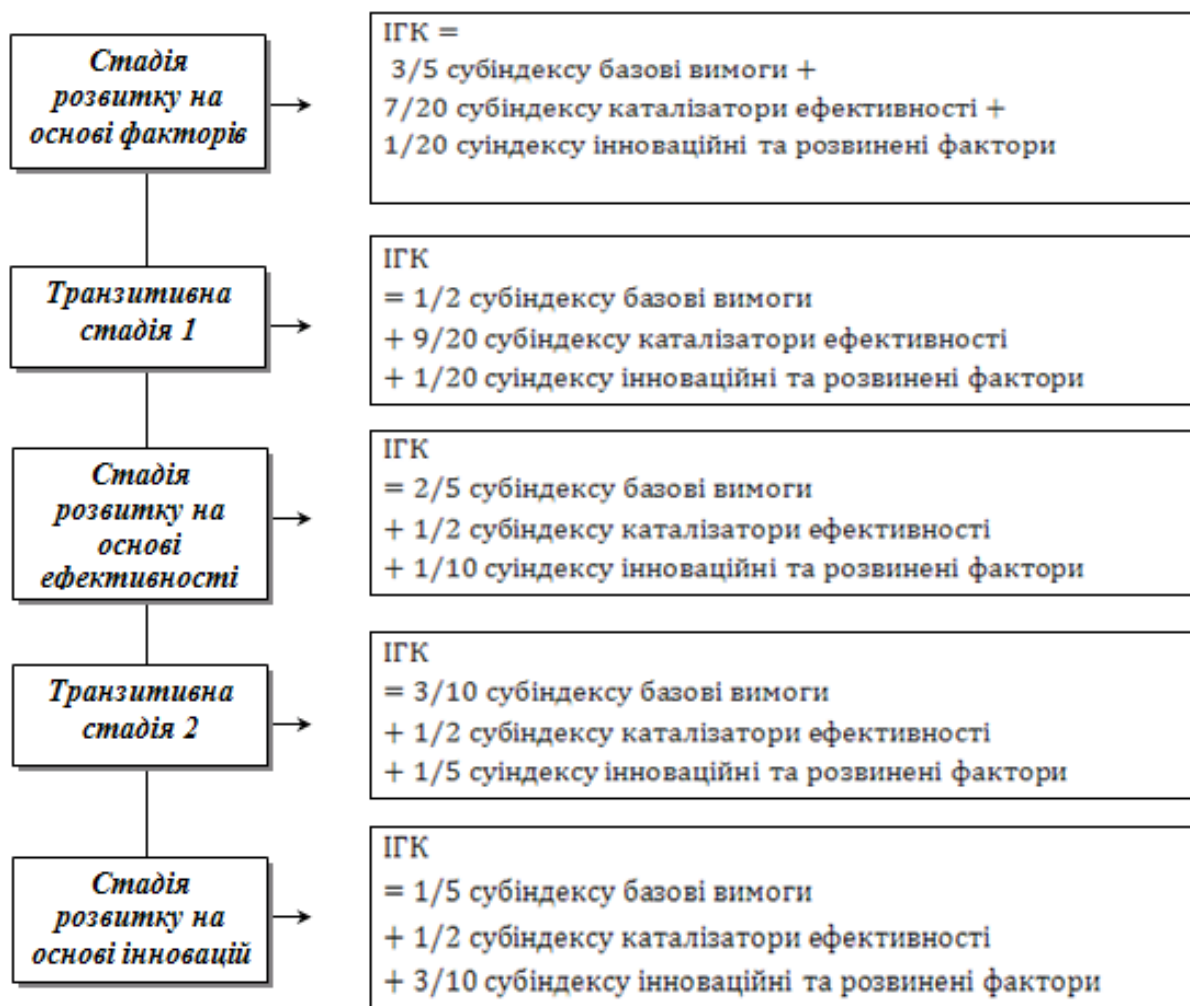

Рис. 1. Особливості розрахунку ІГК для країн, що знаходяться на різних стадіях розвитку [10;11]

ЛІТЕРАТУРА:

1. Sustainable infrastructure and finance. How to Contribute to a Sustainable Future, 2016 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://unepinquiry.org/wp-content/uploads/2016/06/Sustainable_Infrastructure_and_Finance.pdf.
2. United Nations [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.un.org/sustainabledevelopment/infrastructure-industrialization/>.
3. Fay M., Toman M., Benitez D. and Csordas S. Infrastructure and Sustainable Development [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://siteresources.worldbank.org/DEC/Resources/84797-1275071905763/Infra_and_Sust_Dev-Fay_and_Tomanr.pdf/.
4. Соціально-економічний потенціал сталого розвитку України та її регіонів: національна доповідь / За ред. акад. НАН України Е.М. Лібанової, акад. НААН України М.А. Хвесика. – К. : ДУ ІЕПСР НАН України, 2014. – 776 с.
5. Pooja M. Meaning, Types and Development of Economic Infrastructure in India [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.economicsdiscussion.net/economics-2/meaning-types-and-development-of-economic-infra-structure-in-india/2207/>.
6. Global Infrastructure Facility. The World Bank [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.worldbank.org/en/programs/global-Infrastructure-facility>.
7. Palei T. Assessing The Impact of Infrastructure on Economic Growth and Global Competitiveness [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://ac.els-cdn.com/S2212567115003226/1-s2.0-S2212567115003226-main.pdf?_tid=9279e630-a914-11e6-8f9f-00000aab0f02&acdnat=1478981830_b94a483a_5c1836c92bac11f7b3c40c8e.
8. For competitiveness and inclusive growth [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www19.iadb.org/intal/intalcdi/PE/2014/14088en.pdf>.
9. Competitive Advantage of Sustainable Infrastructure [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://3gf.dk/en/events/3gf-2014/ideas-lab/creating-a-competitive-advantage-for-resilient-infrastructure-in-the-financial-market/>.
10. Чернега О.Б., Бочарова Ю.Г. Конкурентоспроможність національної економіки: цивілізаційні виміри та особливості управління в умовах глобалізації / О.Б. Чернега, Ю.Г. Бочарова ; М-во освіти і науки, молоді та спорту України. – Донецьк : Ноулідж, 2011. – 348 с.
11. Офіційний сайт Всесвітнього економічного форуму [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.weforum.org>.
12. Infrastructure 100. World Markets Report [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://assets.kpmg.com/content/dam/kpmg/pdf/2014/11/infrastructure-100-world-markets-report-v3.pdf>.